

Jak budować gminne programy przeciwdziałania narkomanii (1)

Dobry program przeciwdziałania narkomanii powinien odznaczać się celowością, racjonalnością, wykonalnością, ekonomicznością, kompleksowością oraz wewnętrzną spójnością. Te cechy zwiększają w istotny sposób szanse na jego skuteczność, chociaż jej nie gwarantują.

Przystępując do formułowania gminnego programu przeciwdziałania narkomanii, warto uzmysłwić sobie, jakimi cechami powinien się on charakteryzować.

Gminny program przeciwdziałania narkomanii zdefiniować można jako całościowy układ działań, które mają spowodować osiągnięcie wyznaczonego celu w obszarze narkotyków i narkomanii. Żeby można było mówić o programie w tym rozumieniu, nie wystarczy zatem, aby zaprojektowane zostały działania. Konieczne jest jeszcze sformułowanie celów.

Nie jest to jedyny możliwy sposób definiowania programu. Ma on jednak tę przewagę, że umożliwia dokonanie oceny jego skuteczności.

WAŻNE

Jeśli nie sformułujemy precyzyjnie celów, nie będziemy mogli ocenić skuteczności działań.

Najpierw poznaj problemy, potem wyznacz cele

Pierwszą cechą dobrego programu jest **celowość**. Ocenia się ją, stwierdzając, na ile jasno i precyzyjnie określono cele, jakie dzięki realizacji programu chce się osiągnąć oraz czy odpowiednio dobra-

Zmniejszenie liczby zgonów z powodu przedawkowania narkotyków to jedna z podstawowych cech dobrego programu przeciwdziałania narkomanii.

ne zostały i poprawnie zastosowane środki wiodące do wyznaczonych celów.

GSiA RADZI

W przypadku projektowania gminnego programu przeciwdziałania narkomanii cele powinny być formułowane jako odpowiedź na zidentyfikowane problemy.

Jeśli w społeczności w obszarze problemu narkotyków i narkomanii najbardziej dolegliwe jest szybko

narastające wśród młodzieży szkolnej rozpowszechnienie eksperymentowania z narkotykami, to celem programu może być jego zahamowanie. Jeśli społeczności najbardziej doskwierają podlegający wykluczeniu społecznemu wieloletni narkomani, to program powinien się koncentrować na ograniczeniu tego problemu.

Przykładowymi celami mogą być: zmniejszenie liczby zgonów z powodu przedawkowania narkotyków, zmniejszenie liczby zaka-

zeń HIV i HCV związanych z infekcyjnym używaniem narkotyków lub zwiększenie liczby narkomanów poddanych leczeniu i rehabilitacji.

rynku narkotyków, ignoruje zależności między popytem i podażą, na mocy których popyt zawsze wykreuje podaż oraz przecenia możliwości efektywnego działania orga-

przypadku także niekoniecznie musimy zrezygnować z projektu. Możemy natomiast podjąć działania zmierzające do zmiany postaw mieszkańców.

□ **Z perspektywy budowania gminnego programu przeciwdziałania narkomanii istotny wydaje się kontekst społeczny, ekonomiczny czy kulturowy właściwy dla każdej społeczności.**

Program przeciwdziałania, jeśli ma być skuteczny, powinien uwzględniać specyfikę w każdym z tych wymiarów. Dlatego niemożliwe jest opracowanie jednego standardowego programu dla wszystkich gmin. Jednak w każdej musi powstać program jak najbardziej dostosowany do warunków lokalnych.

Należy zadbać o taki dobór środków do realizacji poszczególnych celów, który będzie uwzględniał wiedzę o związku przyczynowo-skutkowym między proponowanym w programie działaniem a jego oczekiwany następstwem.

Odrzuć stereotypy

Drugą ważną cechą dobrego programu przeciwdziałania narkomanii jest **racjonalność**.

Ważne jest, aby przy doborze działań kierować się dobrze udokumentowaną wiedzą, a nie stereotypami i mitami.

Często działania z zakresu zagospodarowania czasu wolnego młodzieży szkolnej, takie jak chociażby zajęcia sportowe, uważa się za środek do zmniejszenia rozmiarów problemu narkotyków w tej grupie. Tymczasem wyniki badań pokazują, że uczestnictwo w takich zajęciach w żadnym stopniu nie przyczynia się do zmniejszenia zainteresowania narkotykami. Bogata oferta umożliwiająca ciekawe i pożyteczne spędzenie czasu wolnego w zasadzie nie przyczynia się do przeciwdziałania narkomanii. Działania takie uznaje zatem należy za niecelowe z perspektywy programu przeciwdziałania narkomanii. Innym przykładem nieracjonalnego podejścia do problemu jest idea wyłapania wszystkich dilerów poprzez zmasowane działania policyjne. Takie podejście abstrahuje od logiki nielegalnego

rynku ściągnięcia. W rezultacie takie jednostronne działania zwykle kończą się fiaskiem.

Mierz siły na zamiary

Kolejna cecha dobrego programu to **wykonalność**. Odnosi się ona zarówno do celów, jak i do działań. Postulat wykonalności programu dyktuje formułowanie takich celów, które są realistyczne, i dobór takich działań, które są możliwe do wykonania przez określonych wykonawców, dysponujących określonymi środkami działania, w określonych okolicznościach.

GSiA RADZI

Choć w budowaniu programu skazani jesteśmy na wybieranie między chęcią zrealizowania ambitnych celów a realnymi możliwościami działania, to obniżenie wysokich aspiracji, gdy potencjał okazuje się niewystarczający, nie musi być jedynym możliwym rozwiązaniem. Innym wyjściem z sytuacji może być podjęcie starań o pozyskanie dodatkowych środków lub mobilizowanie dodatkowych zasobów.

Jednym z ograniczeń w zakresie wykonalności mogą być postawy społeczne. Na przykład tworzenie nowych placówek leczniczych dla osób uzależnionych od narkotyków spotykało się niejednokrotnie z barierą niechęci mieszkańców bliskiego sąsiedztwa, a niekiedy prowadziło do ostrych konfliktów. W tym

Policz koszty i efekty

Z postulatem wykonalności wiąże się **ekonomiczność** programu, która wyraża się w relacji między projektowanymi nakładami a przewidywanymi efektami.

GSiA RADZI

W formułowaniu programu należy dążyć do doboru takich działań, które prowadzą do zamierzonych skutków przy użyciu jak najmniejszych nakładów.

Należy zatem wybierać działania o najkorzystniejszym bilansie przewidywanych kosztów i zysków, zgodnie z zasadą minimalizacji tych

dokończenie na str. 30

Wersja 6.0

Nowa generacja produktów do ochrony danych

Codziennie w Internecie pojawia się około 200 nowych szkodliwych programów. Dlatego czas reakcji jest często najważniejszym czynnikiem. Kaspersky Lab działa 24 godziny na dobę zapewniając na czas odpowiedź na nowe zagrożenia.

Kaspersky Internet Security | Kaspersky Anti-Virus

- Obrona przed szkodliwymi oprogramowaniami
- Obrona przed spywarem
- Efektywne usuwanie spyware'ów
- Najwyższa reakcja na nowe zagrożenia
- Dostawione wykorzystanie zasobów komputera

KASPERSKY
WWW.KASPERSKY.PL

Jak budować gminne programy przeciwdziałania narkomanii

dokończenie na str. 29

pierwszych i maksymalizacji tych drugich. Przy ograniczonych zasobach, czy to finansowych, czy wszel-

ne połączenie w całość wszystkich elementów składowych programu, tzn. celów, działań i ich wykonawców. Szczególnie istotne jest tu zbudowanie płaszczyzny współpra-

Uniwersalny problem z lokalnym obliczem

Wydaje się, że chociaż problemy związane z narkotykami mają uniwersalny charakter, w rzeczywistości cechuje je może daleko posunięta specyfika lokalna.

W Polsce spotkać można miasta lub gminy wiejskie, gdzie używanie narkotyków wywołuje przede wszystkim problemy zdrowotne. Gdzie indziej na pierwszy plan wysuwają się kwestie zakłócenia porządku publicznego lub szkody wynikające z funkcjonowania nielegalnego rynku narkotyków. W niektórych miejscowościach niepokojące rozmiary przybiera popularność nielegalnych substancji wśród młodzieży, a nawet dzieci. W innych głównym problemem są dorośli narkomani podlegający procesom wykluczenia społecznego.

Zróżnicowaniu terytorialnemu podlegają też reakcje społeczne na używanie narkotyków oraz związane z tym problemy. Chociaż wszędzie zjawisko to spotyka się z potępieniem, to lokalnie przybiera ono bardzo różne formy.

Z perspektywy budowania gminnego programu przeciwdziałania narkomanii istotny wydaje się także kontekst społeczny, ekonomiczny czy kulturowy właściwy dla każdej społeczności.

Program przeciwdziałania, jeśli ma być skuteczny, powinien uwzględniać specyfikę w każdym z tych wymiarów. Dlatego niemożliwe jest opracowanie jednego standardowego programu dla wszystkich gmin. Jednak w każdej musi powstać program jak najbardziej dostosowany do warunków lokalnych.

Innym ważnym argumentem przemawiającym na rzecz społeczności lokalnej jako podstawowej płaszczyzny integracji działań profilaktycznych jest interdyscyplinarny charakter problemu używania substancji psychoaktywnych. Problemy związane z narkotykami, podobnie jak inne problemy społeczne, znajdują się w polu zainteresowania wielu służb i instytucji, poczynając od placówek edukacyjno-wychowawczych, poprzez służbę zdrowia, pomoc społeczną, aż do instytucji strzegących porządku publicznego i przestrzegania prawa. Wprawdzie każda z nich zajmuje się innym aspektem zjawiska, to współpraca między nimi może znacznie podnieść efektywność działań każdej z nich. Współpraca taka realizować się powinna przede wszystkim na poziomie jednostek podstawowych, dla których społeczność lokalna, tj. miasto czy gmina, stanowi naturalny poziom integracji. W dobie decentralizacji państwa i wzrostu uprawnień samorządów lokalnych zwiększa się rola społeczności także w rozwiązywaniu problemów społecznych. Współpraca między instytucjami lokalnymi, jeśli ma mieć stały i celowy charakter, powinna być integrowana przez gminny program. Program taki, formułując cele dla społeczności oraz projektując działania, które mają doprowadzić do ich osiągnięcia, powinien także tworzyć płaszczyznę współdziałania dla wszystkich instytucji i organizacji działających w tym obszarze na terenie gminy.

kich innych, ekonomiczne gospodarowanie nimi pozwala na podjęcie większego zakresu działań.

Szukaj sojuszników

Potencjalna skuteczność programu uzależniona jest od **kompleksowości**. Cecha ta oznacza harmonij-

cy różnych służb, instytucji i organizacji.

Skoordynuj działania

Z tą kwestią wiąże się kolejna cecha dobrego programu, jaką jest **spójność wewnętrzna**. O programie powiemy, że jest spójny we-

wnętrze, gdy układ celów i działań jest uporządkowany i wzajemnie dopasowany. Spójny program nie tylko nie zawiera wewnętrznych sprzeczności ani na poziomie celów, ani działań, lecz tworzy taką strukturę, dzięki której poszczególne działania wzmacniają się nawzajem.

Za przykład działań, które mogą pozostawać w konflikcie, mogą posłużyć programy redukcji szkód oraz działania policji wymierzone w nielegalny rynek narkotyków. Oba rodzaje aktywności przebiegają w środowiskach osób używających narkotyków i tylko jasno zdefiniowane i wspólnie wypracowane reguły postępowania każdej ze służb pozwalają uniknąć kolizji. Znane są przypadki, gdy nieprzebrane intensywne akcje policyjne spychały narkomanów do głębokiego podziemia, wpływając na zmniejszenie liczby zgłoszeń na leczenie w lokalnych placówkach. Z drugiej strony można wskazać wiele przykładów na wypracowanie takich reguł pracy policji, które sprzyjają podejmowaniu przez osoby uzależnione prób leczenia i korzystania z innych form pomocy.

Warto zatem upewnić się, czy planowane działania nie wykluczają się wzajemnie, a jeśli sobie przeszkadzają, to rozważyć, jak można temu zaradzić.

Janusz Sierosławski

Temat ten będzie omawiany szczegółowiej 3 października 2006 r. w siedzibie „Polityki” w Warszawie odbędzie się konferencja „Lokalne Programy Przeciwdziałania Narkomanii” inaugurująca projekt „Wsparcie województw i społeczności lokalnych w zapobieganiu narkomanii na poziomie lokalnym”, nad którą „Gazeta Samorządu i Administracji” objęła patronat medialny.

Projekt realizowany jest przez Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej na zlecenie Fundacji Fundusz Współpracy i Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii w ramach Projektu Transition Facility.